

ЄЖИ ГЕДРОЙЦ

1906–2000

1906

27 липня в Мінську Литовському, де його батько працював аптекарем, народився Єжи Владислав Гедройц, син Ігнаци та Францішки з роду Стажицьких. У нього було два брати: Зигмунт (1909–1973) і Непгук (1922).

1916

Виїзд з Мінська Литовського до Москви; прийнятий до гімназії Польського комітету в Москві.

1917

Виїзд до революційного Петрограда, до дядька Віктора; повернення до Мінська; прийнятий до другого класу середньої школи шкільного товариства «Польська колиска».

1918

Репатріація з родиною з Мінська до Варшави; прийнятий до третього класу гімназії Міського товариства ім. Яна Замайського.

1919

Батько стає керівником аптеки в лікарні св. Лазаря.

1920

Серпень – під час польсько-більшовицької війни гарцер-доброволець у службі зв'язку командування генерального округу Варшава.

1924

Червень – складає матуру (іспити на атестат зрілості).

Жовтень – розпочинає навчання на юридичному факультеті Варшавського університету.

1925

Підробляє у рекламному відділі Польського телеграфного агентства; дописує на студентські теми в газетах «Кур'єр Варшавський» і «Варшав'янка».

1926

Під час травневого замаху зголошується до Бельведеру, щоб захищати легальну владу.

Стає президентом студентської Корпорації «Patria» («Батьківщина») і Міжкорпоративного кола, працює в закордонному відділі Головного студентського комітету Польської спілки студентської молоді.

1928

Березень – розпочинає діяльність у товаристві «Державна думка» (до 1931 р.).

У середині року прийнятий на роботу в прес-бюро Ради міністрів.

Початок знайомства з Рочером Рачиньським.

1929

Закінчивши правничі студії, стає референтом у справах преси та парламенту в Міністерстві сільського господарства.

Розпочинає історичні студії у професора Мірона Кордуби (до 1931 р.).

1930

Червень – разом із міністром Леоном Янтою-Полчинським як представником президента Польської Республіки взяв участь у Загальнодержавному євхаристичному конгресі в Познані.

Липень – редагує перший номер квартальника «Схід», у жовтні часопис очолює Владзімеж Бончковський.

Очолює редакцію «Студентського дня», тижневого додатку до консервативного «Польського щоденника».

Стає секретарем міністра сільського господарства Леона Янти-Полчиньського; буде секретарем всіх наступних міністрів сільського господарства до 1934 року.

Бере участь у Загальному з'їзді народних дружин Польщі державної у Львові.

Відзначений офіцерських Хрестом королівства Румунії. Інші відзнаки: естонський орден Білої зірки (1932), французький Почесний легіон (1937), Кавалерський Хрест королівства Бельгії (1938).

1931

Шлюб з Татяною Евою Швцов (нар. 1913); розлучилися в 1937 році.

Вересень – з делегацією членів «Державної думки» прийнятий на аудієнції у президента Ігнаці Мосціцького.

Листопад – перетворює «Студентський день» на «Бунт молодих», залишається головним редактором; з 1933 року «Бунт молодих» стає двотижневиком, незалежним від «Польського щоденника».

1934

Стає секретарем Рочера Рачиньського, заступника Державного секретаря в Міністерстві сільського господарства.

1935

Після публікації в «Бунті молодих» статті Александра Бохеньського «Кіров чи Перацький?» – під загрозою інтернування в концентраційний табір у Березі Картузькій; захистив його міністр сільського господарства Юліуш Понятовський.

Наприкінці року переходить до Президентського відділу Міністерства промисловості та торгівлі.

1937

Березень – «Бунт молодих» змінює назву на «Політика».

1939

Призначений керівником Президентського відділу в Міністерстві промисловості та торгівлі.

Січень – «Політика» стає тижневиком.

Травень – виїзд до Сполучених Штатів на Всесвітню виставку.

Вересень – останній номер «Політики» (3.09); евакуація з Варшави разом із Міністерством промисловості та торгівлі; наприкінці місяця приїзд до Бухареста, де він стає секретарем посла Рочера Рачиньського.

1940

Листопад – закриття Посольства ПР і виїзд посла з Румунії; стає керівником польського відділу при чилійському дипломатичному представництві в Бухаресті; з грудня – польського бюро при британському посольстві.

1941

Лютий – евакуйований британським посольством до Стамбула.

Квітень – вступає до війська в осередку запасних Окремої бригади Карпатських стрільців (SBSK) у Хайфі.

Липень – направлений до транспортної компанії SBSK (до серпня 1942).

1942

Вересень – відряджений до командування дивізії SBSK.

1943

Березень – отримує призначення до Відділу інформації та преси Польської армії на Сході (APW); початок співпраці з Юзефом Чапським і Зофією Герц.

Червень – переведений на посаду керівника Редакції військових часописів і видавництв.

1944

Січень – отримав звання підпоручника воєнного часу.

Березень – переправа з армією з Єгипту (Порт-Саїд) до Італії.

Липень – після публікації в «Білому Орлі» статті Яна Белатовича «Лівія – Касіно» покараний двотижневим домашнім арештом, а невдовзі звільнений з Відділу пропаганди та культури APW.

Серпень – загибель батьків під час Варшавського повстання.

Вересень – відряджений до Центру танкового вишколу в Галіполі на півдні Італії.

1945

Лютий – відряджений до Головного штабу Головнокомандувача в Лондоні; з березня – в Парижі та Лондоні.

Травень – призначений керівником Європейського відділу в Континентальному підрозділі Міністерства інформації з серпня в Парижі, потім на Близькому Сході займається ліквідацією закладів міністерства.

Липень – Юзеф Чапський призначений шефом Окремого відділу культури та преси при посольстві II корпусу у Франції.

1946

За згодою з урядом ПР у Лондоні генерал Казімеж Вісньовський організує в Римі Літературний інститут (Casa Editrice «Lettere» V).

Квітень – переїжджає з Парижа до Рима; купує друкарню Officine Grafiche Italiane (O. G. I.).

Липень – до колективу Інституту приєднується Зигмунт Герц.

Жовтень – генерал Андерс призначає його керівником Інституту.

1947

Травень – згода генерала Владислава Андерса на переїзд Інституту до Парижа.

Червень – у Римі виходить перший номер квартальника «Культура – збірник нарисів, оповідань і доповідей». Редагують його Єжи Гедройц і Густав Герлінг-Грудзінський. Графічне оформлення Станіслава Гліви.

Серпень – генерал Владислав Андерс затверджує персональний склад Інституту: Єжи Гедройц, Густав Герлінг-Грудзінський, Зофія Герц, Зигмунт Герц.

Густав Герлінг-Грудзінський переїжджає до Лондону в рамках Польського корпусу пристосування та розміщення (PKPR) і перериває співпрацю з Інститутом до 1956 року.

Вересень – продаж друкарні O. G. I. в Римі.

Жовтень – переїзд Інституту з Риму до Франції; демобілізація Юзефа Чапського.

Листопад – Літературний інститут знаходить приміщення: 1, Avenue Cornaille, Maisons-Laffitte, Seine-et-Oise.

На зламі 1947–1948 рр. Виходить 2–3 номер «Культури». У редакції Літературного інститут і «Культури» працюють: Єжи Гедройц, Зофія і Зигмунт Герц, Юзеф Чапський.

1948

Квітень – демобілізація Єжи Гедройца, Зофії Герц і Зигмунта Герца.

Травень – Юзеф Чапський отримує статус політичного біженця.

Серпень – Юзеф Чапський переїжджає в будинок у Мезон-Ляфіт.

1949

Квітень – ліцензія французької влади на видання «Культури» як періодичного видання.

Травень – Єжи Гедройц, а також Зофія і Зигмунт Герци отримують статус політичних біженців: Марія Чапська оселяється в будинку «Культури».

Липень – «З 1-го липня 1949 р. «Культура» виходитиме на власний ризик. [...]».

Листопад – виїзд Юзефа Чапського до Канади та США на збирання коштів для «Культури» (до травня 1950).

1950

Квітень – лондонським кореспондентом «Культури» стає Юліуш Мерошевський, який невдовзі стане найближчим співпрацівником Єжи Гедройца.

Червень – у Берліні скликано Конгрес свободи культури; серед фундаторів – Юзеф Чапський і Єжи Гедройц.

Липень – розпорядження Головного управління контролю преси, публікацій і видовищ про позбавлення «Культури» дозволу на розповсюдження в Польщі.

На пропозицію Єжи Гедройца і Юзефа Чапського в Страсбурзі засновано Колегію Вільної Європи.

1951

Лютий – Чеслав Мілош залишає Польське посольство в Парижі та знаходить притулок у Мезон-Ляфіт.

Квітень – друга подорож Юзефа Чапського до Сполучених Штатів у пошуках коштів для «Культури» (до червня).

Серпень – разом із Юзефом Чапським перебуває в Західному Берліні під час комуністичного Всесвітнього фестивалю молоді; розповсюдження серед учасників видань Літературного інституту.

Жовтень – Константи А. Єленський оселяється в Парижі та починає постійно співпрацювати з «Культурою».

Листопад – до колективу Інституту приєднується Генрик Гедройц.

1953

Січень – починає виходити «Бібліотека “Культури”». За життя Гедройца всього побачить світ 512 томів.

1954

Січень – Чеслав Страшкевич приїжджає до Європи та живе в Мезон-Ляфіт.

Літо – апеляційний суд виносить вирок виселити «Культуру» з її приміщення; Єжи Гедройц вирішує купити для потреб Інституту власний будинок за гроші друзів і читачів.

Вересень – «Культура» 9/83: звертання про допомогу в купівлі будинку.

Жовтень – «Культура» 10/84: початок виплат на Дім «Культури».

Грудень – переїзд Літературного інституту до нового приміщення: 91, Avenue de Poissy, Le Mesnil-le-Roi, Seine-et-Oise. Однак назва Maisons-Laffitte уже прижилася.

1955

Квітень – у Варшаві збирають кошти для Дому «Культури»: 550 злотих.

Квітень – перші візити з Польщі: Станіслав Лоренц, за ним – Ян Котт у червні, Константи Лубенський – у вересні.

Серпень – виїзд до Мюнхена, щоб поговорити з німецькими журналістами перед візитом канцлера Аденауера в Москві; принагідна зустріч із Яном Новаком.

Жовтень – зустріч у Берні, у Єжи Стемповського, з Марією Домбровською.

1956

Густав Гелінг-Грудзінський поновлює співпрацю з «Культурою».

Липень–вересень – організація кампанії на захист робітників Познані: мітинги у Франції, організація послуг західних адвокатів, виїзд спостерігачів на процес, матеріальна допомога для жертв репресій.

Численні відвідувачі з Польщі в Мезон-Ляфіт, серед них – Марія Домбровська, Павел Герц, Лешек Колаковський, Єжи Завейський.

1957

Квітень – візит Стефана Кіселевського в Мезон-Ляфіт.

1958

Лютий – Марек Гласко приїжджає до Франції і мешкає в Мезон-Ляфіт.

Квітень – покладання квітів на могилі Симона Петлюри на паризькому кладовищі Монпарнас.

1959

Січень – Ірена та Станіслав Вінценз відвідують Мезон-Ляфіт.

Липень – зустріч в Парижі з Геленою Богушевською та Єжи Корнацьким.

1960

Березень – поліцейний нагляд за колективом Літературного інституту у зв'язку з візитом Хрушова до Франції.

Травень – перший спеціальний номер «Культури» російською мовою, присвячений польсько-російським відносинам.

1961

Квітень–червень – виїзд у Сполучені Штати у пошуках неурядових коштів для «Культури».

Липень–серпень – перебування, хвороба і смерть Анджея Ставара в Мезон-Ляфіт.

Вересень – перебування Александра Вата в Мезон-Ляфіт.

Жовтень – Літературний інститут отримує права товариства з обмеженою відповідальністю.

1962

З'являється перший номер «Історичних зошитів»; усього за життя Гедройца вийшло 133 номери.

Березень – перебування Стефана Кіселевського в Мезон-Ляфіт.

Вересень – перебування Александра Вата в Мезон-Ляфіт.

1963

Січень–лютий – Вітольд Єдліцький в Мезон-Ляфіт.

1964

Початок серії «Архів революції».

Травень – Вітольд Гомбрович в Мезон-Ляфіт.

1965

Вересень – виїзд до Мюнхена на зустріч із Яном Новаком і українськими діячами.

Вересень – Марек Гласко знову мешкає в Мезон-Ляфіт.

Листопад – організація кампанії на захист двох російських письменників: Терца (Андрея Синявського) й Аржака (Юлія Даніеля), звинувачених також і у публікації своїх творів у Літературному інституті.

1966

Травень – Густав Герлінг-Грудзінський стає італійським кореспондентом «Культури».

Серпень – шлюб Генрика Гедройца з Ледою Паскуалі.

1967

Отримує *ex aequo* (порівну) з Мечиславом Гридзевським журналістсько-публіцистичну нагороду ім. Анни Годлевської: 3000 швейцарських франків, які переказує до фонду «Культури».

Завершення роботи Конгресу свободи культури.

1968

Жовтень – спеціальний зошит «Культури» (10/253), присвячений подіям у Чехословаччині.

Нагорода «Культури»: редакція «Literarni listy» з Праги.

1969

Спеціальний зошит «Культури» чеською та словацькою мовами.

1971

Другий спеціальний номер російською мовою.

1974

Листопад – Єжи Гедройц і Юзеф Чапський зустрічаються в Цюриху з Олександром Солженіциним.

Починає виходити «Континент», часопис російської еміграції: у редакційній колегії представлені Юзеф Чапський, Єжи Гедройц, Густав Герлінг-Грудзінський.

1975

Інтерв'ю Єжи Гедройца позацензурному журналу «Анекс», опубліковане за бажанням автора тільки 1984 року (№ 44).

1976

Червень – помирає Юліуш Мерошевський.

1977

«Культура» оголошує збір коштів на фонди KOR (Комітет захисту робітників), KPN, ROPCiO.

Травень – ініційована Єжи Гедройцем декларація чеських, польських, російських і угорських діячів стосовно незалежності України.

1979

Червень – початок перевидання номерів «Культури» в мініатюрному форматі.

Жовтень – помирає Зигмунт Герц.

Виходить у Незалежному видавничому закладі (NOWa) перший у Польщі збірник публікацій «Культури».

1980

Читачі передають кошти для TKN, NOWa, KPN.

Організація допомоги робітникам-страйкарям і NSZZ «Солідарність».

Грудень – разом із Зофією Герц і Стефаном Кісслевським бере участь у церемонії вручення в Стокгольмі Нобелівської премії в галузі літератури Чеславу Мілошу.

1981

Червень – помирає Марія Чапська.

Жовтень – договір між Літературним інститутом і Незалежним видавничим закладом NOWa.

Третій спеціальний номер російською мовою.

1982

Організує кампанію за присудження Лехові Валенсі Нобелівської премії миру.

З ініціативи Константи Єленського та за участі Єжи Гедройца створюється Фонд допомоги польській незалежній літературі та науці.

1983

Початок перевидання наступних номерів «Історичних зошитів» у мініатюрному форматі.

1984

Спеціальний німецький номер «Культури».

1985

Березень – у паризькій церкві Saint Pierre du Gros Caillou, за ініціативи ченців-палотинів відбувається урочистий вечір, присвячений дев'яносторічному ювілеєві Юзефа Чапського.

Грудень – У «Культурі» 12/459 надруковано заяву редактора: «[...] Незважаючи на безсумнівно похилий вік, я не збираюся вмирати, оскільки вірю в те, що повинен ще багато чого зробити... Щодо майбутнього Літературного інституту і «Культури», які я сам створив і якими керую вже 40 років – вирішуватиму тільки я».

1986

Грудень – 40-ліття «Культури». Виставка в Польській бібліотеці в Парижі за ініціативи Гражини та Кшиштофа Пом'янів.

1987

Травень – разом із іншими діячами еміграції бере участь у програмному зібранні польської RWE в Мюнхені.

Травень – вмирає Констати А. Єленський.

1988

Грудень – зустріч із Лехом Валенсою під час його візиту до Франції.

1989

Квітень – Незалежний форум культури у Варшаві надсилає телеграму з подякою Єжи Гедройцу.

Квітень – завершується видання мініатюрних номерів «Культури».

Травень – Літературний інститут уперше має свою ятку на Міжнародному книжковому ярмарку у Варшаві.

Отримує нагороду польського ПЕН-клубу за видатні досягнення в галузі польської періодики.

Листопад – візит міністра культури Ізабелли Цивіньської в Мезон-Ляфіт.

1990

Лютий – міжнародна нагорода Академії мистецтв у Мюнхені присуджується «Культурі» та чеському часопису «Svedectví».

Відмовляється прийняти диплом міністра Скубішевського за досягнення в галузі поширення польської культури за кордоном у 1989 році.

Вересень – виставка «Історія Літературного інституту в Парижі» під час Краківського ярмарку видавців.

1991

Вересень – виставка «У колі паризької “Культури”» в Музеї літератури ім. Адама Міцкевича у Варшаві.

Листопад – отримання звання доктора *honoris causa* Ягеллонського університету; потім звання *honoris causa* йому надають такі університети: Фрайбурзький (1996), Вроцлавський, Білостоцький, Варшавський (усі 1998), Щецинський, університет ім. Марії Кюрі-Склодовської (2000).

Грудень – стає почесним членом Польського історичного товариства.

Грудень – уперше виступає публічно на вечорі в паризькому осередку ченців-палотинів; розмова з Кшиштофом Пом'яном.

1992

Отримує нагороду ім. Кіселя, яку присуджує тижневик «Wprost» («Відверто»).

Січень – у Польщі починають регулярно виходити вітчизняні видання «Культури» й «Історичних зошитів» (видавництво O. W. Pomost).

Березень – візит прем'єра РП Яна Ольшевського в Мезон-Ляфіт.

«Культура» № 1/532–2/533: Єжи Гедройц. «Як нам вийти з глухого кута?»

1993

Січень – помирає Юзеф Чапський.

У видавництві SW «Czytelnik» з'являється перший том «Архів “Культури”»: Єжи Гедройц, В. Гомбрович. «Листи 1950–1960».

Жовтень – у «Культурі» починають виходити «Нотатки редактора».

1994

Травень – у Любліні відбувається засідання «Зустрічі з паризькою “Культурою”».

Виходить «Автобіографія в чотири руки» Єжи Гедройца, укладена Кшиштофом Пом'яном; друге видання, виправлене та розширене: 1996.

Виходить у видавництві O. W. Pomost перевидання «Історичних зошитів» №№ 1–100.

Квітень – відмовляється прийняти орден Білого Орла.

1995

Червень – отримує нагороду «Політики» в галузі історії.

Грудень – з ініціативи Єжи Гедройца і Земовіта Федеського поставлено хрест на символічній могилі Дмитрія Філософова на православному кладовищі у Варшаві.

1996

Січень – візит у Мезон-Ляфіт президента Республіки Польщі Олександра Квасневського.

Січень – отримує почесну нагороду «Оскар польського бізнесу», у травні – нагороду телекомпанії «Полонія».

Лютий – 50-річчя Літературного інституту; видавництво UMCS поновлює перший номер «Культури».

Березень – завершення співпраці з Густавом Герлінгом-Грудзінським.

Липень – нагороджений Офіцерським хрестом французького Почесного легіону.

Травень – Маріуш Вільк стає кореспондентом «Культури» в Росії.

Вересень – отримує почесне громадянство Литви.

Жовтень – візит у Мезон-Ляфіт президента Литви Альгірдаса Бразаускаса і президента Польщі Олександра Квасневського; візит голови сейму Литви Вітаускаса Ландсбергіса.

1998

Квітень – отримує орден «За заслуги» третього ступеня від президента України Леоніда Кучми.

Травень – отримує орден Гедиміна; візит міністра закордонних справ Литви Альгірдаса Саудергаса.

1999

Січень – візит у Мезон-Ляфіт президента Литви Валдаса Адамкуса, якому Гедройц вручив копію образу Богоматері з дитиною XV сторіччя, пов'язаного з пам'яттю блаженного Міхала Гедройца, що її зазвичай називають Гедройцевою Мадонною.

Лютий – нагорода «Золоте берло» Фундації польської культури.

Грудень – засідання у Французькому інституті міжнародних відносин: «Спогади ветерана: “Культура” 1947–2000»; засідання в Польському інституті в Парижі: «Місія “Культури”».

2000

Червень – Зофія Герц отримує Командорський хрест Ордену Polonia restetuta (Відроджена Польща).

Липень – помирає Густав Герлінг-Грудзінський.

Серпень – інтернет-зустріч Єжи Гедройца в порталі opet.

14 вересня – помирає Єжи Гедройц.

21 вересня – поховання на кладовищі в Le Mensil-le-Roi за участі кількох осіб.

Жовтень – останній номер «Історичних зошитів» (133), що підготовлений значною мірою ще Єжи Гедройцем.

Листопад – останній номер «Культури» (10/637), що підготовлений значною мірою ще Єжи Гедройцем.

Яцек КРАВЧИК

*Публікацію підготували:
Л. ФІШБЕРГ, О. ПЛАТЮК та І. ХРУСЛИНСЬКА*

* Пад коментарями до статей працювала Іза Хруслинська.